

Una biografia, retrat d'un monestir i d'una època

Josep M. Figueres

L'abat Escarré ha estat motiu d'un gran interès popular per la seva representativitat com a portaveu de Montserrat, símbol de Catalunya. La posició crítica davant del franquisme i el seu tarannà personal feren que fos estimat per la població més sensibilitzada en el catalanisme i el catolicisme avançat, com palesa una força nombrosa bibliografia elaborada bàsicament per monjos i exmonjos del monestir, alguns historiadors acreditats, com és el cas de Josep Massot i Hilari Raguer, altres testimonis del moment com Narcís Xifra, els germans Jordi i Ramon Vila-Abadal, Aureli Argemí... i també periodistes que l'han entrevistat o n'han antologat

ALBERT BALCELLS

L'abat Escarré i Montserrat

a l'Espanya franquista

EDITORIAL BASE

Albert Balcells

*L'abat Escarré i Montserrat
a l'Espanya franquista*

Barcelona: Base, 2025. 123 p.

opinions com Baltasar Porcel o Montserrat Minobis, entre altres. L'interès ha estat molt alt i s'incrementà per la repercussió pública de l'abat, que assolí una major projecció arran de les declaracions a *Le Monde* i el seu exili posterior.

L'historiador Albert Balcells és el primer que s'hi acara, després de Montserrat Noé, autora d'una recerca a la Universitat de Toulouse-Mirail, amb una mirada asèptica i historicista, que elabora una semblança biogràfica en profunditat i més enllà d'una simple aproximació sintètica de la bibliografia existent. El treball que ressenyem és breu en extensió, sintètic conceptualment i reeixit en l'objectiu de ser una obra de projecció amb finalitats de la molt alta divulgació per fer-ne difusió. Escriu a la conclusió: «Les noves generacions ignoren aquells esdeveniments i els supervivents de les generacions antigues només en tenen, en el millor dels casos, un coneixement força reduït». Efectivament, vol ser un treball de difusió, i és que arran d'una crida que feu el 1992 al setmanari *El Temps*, remarcant la necessitat d'una biografia sobre l'abat, s'hi acarà ell mateix.

La biografia elaborada pel prestigiós catedràtic de la UAB i actiu membre de l'IEC ens acosta a les obres de l'autor sobre la memòria col·lectiva, entre les quals en destaquen tres. Una en format digital conté la relació didàctica, amb fitxes, imatges i dades de la relació dels monuments catalans amb el títol *Monuments commemoratius de Catalunya* i consultable fàcilment a internet en la pàgina web de l'IEC. La segona, *Les galeries catalanes de ciutadans il·lustres i la memòria col·lectiva* (IEC, 2011), que es pot consultar i/o descarregar en pdf també fàcilment, ofereix dades sobre aquesta peculiar tribuna històrica que són les galeries de quadres dedicats a personatges rellevants de la ciutat. La tercera és un treball, que valorem molt pel seu valor, *Llocs de memòria dels catalans* (Edicions 62, 2008), i que facilita una molt pertinent informació sobre els llocs de memòria, no els històrics, que són diferents, o sigui sobre els espais que la col·lectivitat preserva. Tres treballs de factura diversa amb una finalitat d'alta divulgació. Tot plegat ens ajuda en aquesta voluntat de fer conèixer la història amb recursos a l'abast. Ara s'hi afegeix aquesta nova obra que s'allunya de molts altres treballs seus, acadèmics, plenament adreçats a una minoria culta, als

historiadors o estudiants, sigui sobre Nicolau d'Olwer o Jaume Massó i Torrents i ens aproxima a altres que tenen aquesta vocació d'acostar la història a la ciutadania com *El pistolerisme: Barcelona (1917-1923)* (2009), *Vuit feministes catalanes entre 1889 i 1976* (2015) o *Testimonis de la Catalunya contemporània (1875-1986)* (2017). Mostres d'una extensa obra, que s'acosta al mig centenar de títols, i que el conformen, segurament, com l'historiador viu més rellevant de l'època contemporània, com avala la seva obra, reconeguda en l'homenatge privat, d'una vintena d'historiadors, en un àpat de reconeixement el passat 3 d'abril.

El present treball és presentat en la col·lecció «Base Històrica», número 206, on havia aparegut fa poc un altre llibre de Balcells, *La projecció exterior de Catalunya al món d'entreguerres*. «Base Històrica» esdevé la tribuna per excel·lència de la bibliografia històrica actual en moments de greus dificultats per a l'edició de llibres de recerca com era habitual fa dues dècades, per la situació crítica que pateix aquest sector de mercat, a diferència d'altres amb bona salut de ferro (infantil, instrumental...). Públic i crítics s'allunyen, fora de títols molt puntuals, del llibre d'història i quan una col·lecció aposta per aquesta temàtica cal tenir-ne coneixement, fer-ne esment i valorar-ne l'esforç.

L'estil de *Labat Escarré i Montserrat a l'Espanya franquista* és peculiar i en remarcuem la prosa d'Albert Balcells, sempre neta i precisa, rigorosa i clara alhora. És de lloar la feina de l'autor en aquest sentit, ja que aconsegueix una obra de bona lectura i d'excel·lent nivell historiogràfic, fruit d'una capacitat de redacció i síntesi notable. L'autor assoleix un alt grau de concisió, potser excessiu, i que fa que esdevingui, ras i curt, una obra modèlica que no té res a envejar als millors títols de la historiografia divulgativa anglosaxona o francesa quan ens acosten en narrativa biogràfica a les figures més representatives dels seus mons en uns treballs, amb context històric, és clar, però presentats de tal manera que poden ser llegits, amb amenitat, tant pel públic que desconeix l'entorn com per l'estudiós que vol ampliar coneixements. Aquesta obra és similar.

Pel que fa, doncs, a l'estil, és molt clar i entenedor i de bon llegir, com dèiem, i allunyat de repeticions, citacions innecessàries i d'un feixuc aparell crític. Ho despulla per disposar de l'agilitat del nedador lleuger de roba. Notes i citacions mínimes i només les justes. L'exposició

dels fets ultrapassant les polèmiques és ben construïda. Pel que fa al contingut, es divideix en vint-i-un apartats. Transcrivim el sumari: «La formació d'Escarré en el Montserrat de l'abat Marcet», «Les dificultats sota la Dictadura de Primo de Rivera»; «La Guerra Civil», «La recuperació del monestir per Escarré», «Gabriel Brasó, prior amb Escarré», «La solució del plet amb el bisbat de Barcelona i el Patronat de la Muntanya de Montserrat», «La relació amb Josepmaria Escrivá de Balaguer», «El record dels monjos víctimes de la Guerra Civil», «Les festes de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat», «Agustí Vila-Abadal, majordom de l'abadia», «La recuperació cultural de Montserrat i la seva irradiació a la cultura catalana», «La relació amb les noves organitzacions juvenils en els anys cinquanta», «La topada amb el governador Acedo. La consagració del nou altar major de Montserrat», «La protesta de l'abat per les tortures als detinguts catalanistes de 1960», «La dimissió com a abat de règim», «Les declaracions a *Le Monde*», «L'allunyament de Montserrat», «Després del trasllat a l'abadia de monges de Viboldone», «La mort i el funeral», «Cuixà, refugi» i «Unes consideracions finals». Tots són desenvolupats, amb més o menys extensió i sempre amb precisió.

Acaba amb una actual i extensa bibliografia, la millor sobre el tema, i usada a vegades per a una sola línia. No és exhaustiva i l'autor decideix sempre quina fa servir. Tanmateix l'enriquim per l'interès del tema. Tenim referències de deu articles que esmentem. Així, semblances: Albert Manent (*Serra d'Or*, 110, nov. 1968), i sobre les declaracions a *Le Monde*, Emili Ferrando (*Temps i espais de memòria*, 1 des. 2013). Més rellevant és la polèmica, extensa arran dels motius de la sortida d'Escarré de Montserrat. Aporten dades sobre l'exili a Itàlia: Enric Jardí (*Avui*, 8-I-1984), Oleguer Porcel («L'abat Escarré: Història o interpretació», *Avui*, 4-XII-1983), Joaquim Ventalló («La ruptura Franco-Escarré», *Destino*, 2.036, 7-X-1976), M. Ibáñez Escofet (*La Vanguardia*, 25-II-1983), R. Lobo i A. Argemí en sengles cartes al director sobre la qüestió (*Avui*, 29-XI-1983) i del mateix Hilari Ragner («Escarré i Franco. Rèplica a Jordi Vila Abadal», *L'Avenç*, 89, 1986) i «L'abat Escarré, entre la història i el mite», *La Vanguardia*, (22-XI-1983). Una triada selecció d'imatges tanca l'obra, que no disposa de l'útil índex onomàstic.

Balcells es fixa en els detalls. Només un exemple: el nombre de víctimes derivades de la Guerra Civil és de vint-i-tres i sovint hom els considera a tots com a assassinats, però en realitat foren, així ho especifica, vint-i-un, ja que els altres moriren per la guerra, però no assassinats i així altres exemples semblants que converteixen aquest treball en una síntesi biogràfica, allunyada de les semblances i els retrats, tan interessants d'altra banda. Sobre Montserrat cita pràcticament totes les seves publicacions, però no una que trobem molt important, *Documents d'Església*, dirigida inicialment per Hilari Raguer i actualment pel pare Bernabé Dalmau, i que dona en català la documentació eclesiàstica emanada de Roma sense passar per cap altra llengua. La importància de Montserrat, més enllà del valor simbòlic, en aportacions com aquesta es mostra en la seva plenitud.

Com hem dit, és un treball d'alt nivell que torna a posar damunt la taula la controvertida, com vèiem per les polèmiques, figura i obra de l'abat Escarré a l'espera que l'epistolari es pugui obrir a la consulta acadèmica. Personalment estem interessats en la relació entre Pau Casals i l'abat Escarré i el seu epistolari ens fora ben útil per a la biografia que tenim en curs, per a altres figures o per a la mateixa anàlisi de la trajectòria d'Escarré, com és el cas del present treball de Balcells que aporta llum sobre uns aspectes en els quals no hem entrat, com tampoc l'autor, relacionats amb les motivacions —polítiques de repressió, monacals de problemes interns... Sigui com sigui, en història tots els aspectes s'interrelacionen, i en aquest també, sense materialitzar una sola raó. Per l'amistat que teníem amb Ricard Lobo (†) i Aureli Argemí (†), ja que tots tres érem membres del Club Arnau de Vilanova i editarem l'obra de M. Minobis sobre l'abat Escarré el 1984, i també amb Hilari Raguer (†), ja que vaig tenir cura dels seus *Escrits dispersos* (2018), no podem entrar en aquest afer, atès que tothom ofereix la seva raó i interpretació amb honestedat, però hi ha discrepàncies... Només cal ressenyar que el criteri del professor Balcells ens sembla molt pertinent per l'elegància amb què tracta l'afer dins el conjunt ben acurat en un llibre d'alt interès sobre un tema viu.